

Pensionstagarnas Centralförbunds

GUIDE FÖR ÄLDRE RÅDEN

En god och aktiv ålderdom

Innehåll

INLEDNING	3
Lagen förpliktar	3
Äldreråden i de kommande landskapen	5
Äldreombudsman i de kommande landskapen	6
Nyckeltal	6
PENSIONSTAGARNAS BEKYMMER	7
Låga inkomster.....	8
Service- och kundavgifter	8
ÄLDRE RÅDEN SOM ORGANISATION	9
Äldrerådets grundläggande uppgift.....	9
Inrättande av äldreråd	11
Sammanfattande av äldreråd.....	11
Plan som ram för hur den åldrande befolkningen ska stödjas	12
HUR FUNGERAR ÄLDRE RÅDET?	13
Planering av verksamheten	14
Överenskommelse om ansvarsområden och arbetsfördelning.....	14
De grundläggande verksamhetsförutsättningarna.....	15
Hur påverka i kommunen, landskapet och med beslutsfattarna	15
Tryggad informationsgång	15
NÄTVERK FÖR ÄLDRE RÅDEN	17
Lagar som styr verksamheten.....	21
Källor och mer information.....	23

Inledning

Kommunerna är skyldiga att beakta och sköta om sina äldre invånare. Alla äldre ska ha möjlighet att delta i och påverka beslutsfattandet som rör honom eller henne själv samt i planeringen av servicen. Äldreråden har en betydelsefull roll i att främja de äldre kommuninvånarnas välfärd. Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf vill aktivt vara med och utveckla och stödja verksamheten i äldreråden och har därför tagit fram denna guide för att stödja sina medlemmars arbete.

Äldreråden är en lagstadgad och permanent samarbetskanal för äldre att delta och påverka sina egna angelägenheter som kommuninvånare. Reglerna för äldrerådets verksamhet har samlats i kommunallagen och den kommande landskapslagen.

I fortsättningen bör vi fästa allt mer uppmärksamhet vid att öka äldrerådets synlighet och påverkan samt vid att förstärka dess ställning som aktiv aktör.

Lagen förpliktar

Tillsättandet av äldreråd och deras verksamhet regleras i Lagen om stödjan- de av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälso- vårdstjänster för äldre dvs. äldreomsorgslagen (980/2012, § 5, § 6, § 11), kommunallagen (410/2015, § 22, § 27) samt den kommande landskapsla- gen (§ 23, § 26), som fortfarande bereds.

Kommuninvånarna och de som utnyttjar kommunens tjänster har rätt att delta i och påverka kommunens verksamhet och kommunen är skyldig att samarbeta. Fullmäktige ska sörja för mångsidiga och effektiva möjligheter att delta. Det kan till exempel ske genom olika former av hörande och ge- nom att samla in invånarnas åsikter.

I 27 paragrafen i kommunallagen betonas kommunstyrelsens skyldighet att inrätta ett äldreråd för att garantera den äldre befolkningens möjligheter

att delta och påverka. Kommunen är också skyldig att sörja för äldre rådets verksamhetsförutsättningar.

Äldreomsorgslagen trädde i kraft i juli 2013 och gjorde att kommunerna blev skyldiga att inrätta äldre råd senast från början av 2014. Kommunförbundets enkät (Kommunförbundets publikationsserie 4/2014) visar att över 90 procent av kommunerna hade ett äldre råd redan innan lagen började gälla. Paragraf 11 om äldre råden ändrades i äldreomsorgslagen 2015.

Ändringen innebär att det är paragraf 27 i kommunallagen (410/2015) som stadgar om äldre råd. Äldreomsorgslagen (§ 11) förutsätter att äldre rådet ska tas med i beredningen av planen för att stödja den äldre befolkningen (§ 5) och utvärderingen av servicens tillräcklighet och kvalitet (§ 6).

I äldreomsorgslagen femte paragraf konstateras att varje kommun är skyldig att utarbeta en plan över sina åtgärder för att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara

sig på egen hand och för att ordna och utveckla den service och närståendevård som äldre personer behöver. Vid planeringen ska åtgärder som främjar boende i hemmet och rehabilitering prioriteras. Planen ska utarbetas som ett led i kommunens strategiska planering.

I äldreomsorgslagens sjätte paragraf stadgas om att det organ som ansvarar för socialvården i kommunen inom sitt område ska utvärdera om den socialservice som äldre personer behöver är tillräcklig och hurdan kvalitet den håller. För utvärderingen av servicens kvalitet och tillräcklighet ska kommunen regelbundet inhämta synpunkter från dem som anlitar servicen och från deras anhöriga och närstående samt från de anställda i kommunen.

Dessutom ska kommunen sammanställa information om de ekonomiska resurser som har använts för servicen och om antalet anställda och deras utbildning. I utvärderingen ska också de iakttagelser beaktas som har framförts i socialombudsmannens årliga redogörelse.

Äldre råden i de kommande landskapen

Beredningen av landskapsreformen pågår fortfarande när denna guide publiceras. Landskapens äldre råds ställning följer i regel den ställning och de rättigheter kommunernas äldre råd har. Det gäller att sätta sig in i utvecklandet av samarbetet och tryggheten av informationsutbytet mellan landskapens äldre råd och äldre råden i kommunerna. Det bör garanteras att kommunernas röst hörs via landskapens äldre råd i landskapens fullmäktige. Bara på det sättet kan vi garantera att de äldres röst hörs i landskapens beslutsfattande.

I utkastet till ny landskapslag (§ 26) beskrivs landskapets påverkansorgan, som är ungdomsfullmäktige samt äldre- och handikappråd. Lagen förutsätter att landskapsstyrelsen tillsätter ett äldre råd i landskapet för att trygga den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka.

Medlemmarna i äldre rådet bör väljas av medlemmarna i de äldre råd som finns i landskapets kommuner så att minst en representant från varje äldre råd väljs.

Landskapet kan välja representanter för serviceanvändarna till sina organ och utveckla servicen tillsammans med kommuninvånarna. Landskapet kan arrangera möjligheter att delta i planeringen av landskapets ekonomiska planering genom till exempel deltagande budgetering. Detta stöder planering och beredning på eget initiativ bland invånare, organisationer och andra samfund.

Landskapsreformen bereds. Det första landskapsvalet planeras till oktober 2018. Invånarna väljer det första landskapsfullmäktige. Efter det arrangeras landskapsval vart fjärde år i samband med kommunalvalet i april. Målet är för tillfället att de nya landskapen inleder sin verksamhet från början av år 2020.

Efter det bär landskapet ansvar för bland annat social- och hälsovården samt främjande av den sociala välfärden och hälsan. Dessutom ansvarar landskapen för planeringen och styrningen av områdena, planläggningen inom landskapet, främjandet av byggverksamheten, planeringen av trafikarrangemang, det regionala välunderhållet, främjandet av kultur och motion samt för att arrangera och utveckla de regionala samtjänsterna.

Äldreombudsman i de kommande landskapen

En äldreombudsman är nödvändig för att trygga de äldres förmåner och rättigheter. Äldreombudsmännen inom respektive region skulle ha i uppgift att följa upp, övervaka kvaliteten på och rapportera om åtgärder för att främja den äldre befolkningens hälsa och välfärd och tillgången till tjänster inom sin region.

Äldreombudsmännen skulle också fungera som handledare för de äldre till de tjänster dessa behöver. Äldreombudsmannen borde verka i nära samarbete med landskapets äldreråd, äldreråden i kommunerna i landskapet samt med de organisationer inom regionen som representerar de äldre.

Nyckeltal

I slutet av 2016 var var femte av Finlands 5,5 miljoner invånare minst 65 år gammal. Det fanns 815 personer som fyllt 100 år, av dem var 135 män och 680 kvinnor.

Det förutspås att andelen 65 år fyllda stiger till 25,6 procent av befolkningen fram till år 2030. Då uppgår de till uppskattningsvis 1,5 miljoner personer. Fram till år 2050 stiger deras andel till 27,3 procent.

I nästan varannan kommun är pensionstagarnas andel av invånarna över 40 procent och i 29 kommuner utgör de över hälften av befolkningen.

Det är skäl för varje äldreråd att i början av sin verksamhet reda ut och regelbundet uppdatera nyckeltalen inom sin region.

Pensionstagarnas bekymmer

Pensionärsförbundens intresseorganisation PIO rf genomför vart tredje år en enkät med namnet Inför morgondagen. I enkäten kartlägger man 55–84-åringarnas förväntningar på och tankar om framtiden. PCF är en av PIOs medlemsorganisationer.

Den enkät som utfördes 2016 visar att de äldres största problem i dagens Finland är små pensioner, ensamhet och tillgången på och tillgängligheten till social- och hälsovårdstjänster. Dessa samma frågor verkar oroa också om tio år. De äldres tilltro till och tillit inför framtiden, tillgång till service och hur de ska klara sig verkar inte bra.

KUVAPAJA

Låga inkomster

Antalet personer med låga inkomster uppgick 2015 till 634 000. Som låginkomsttagare räknas personer vars inkomster är mindre än 60 procent av den nationella medelinkomsten. En ensamboende finländare är låginkomsttagare om hen får under 1 185 euro i månaden efter skatt.

Andelen låginkomsttagare har minskat mest bland den del av befolkningen som fyllt 65 sedan år 2007. Det är dock synnerligen vanligt att man har låga inkomster om man fyllt 75. Nästan 19 procent av dem hör till hushåll med låga inkomster. Det är vanligare med låga inkomster bland äldre kvinnor och i synnerhet kvinnor som bor ensamma än bland män. Av de socioekonomiska grupperna finns det flest låginkomsttagare bland pensionisterna.

I Finland riskerar 896 000 personer av fattigdom och utslagning. Den största delen förklaras med låga inkomster. I medeltal tre av fyra av dem som hotas av fattigdom och utslagning är låginkomsttagare.

Service- och kundavgifter

Från början av 2017 jämnar tre olika avgiftstak ut de kostnader som uppstår då man insjuknar: avgiftstaket inom hälsovården samt medicin- och rese-taken, som tillsammans uppgår till 1 596,13 euro om året.

Serviceavgifterna inom hälsovården har höjts kännbart och självriskdelen för medicinersättningar och FPAs resekostnader har höjts kraftigt under de senaste åren. Garantipensionen försämrades från början av 2017 och är i dag 760,26 euro i månaden. Dessutom minskade de inkomster garanti-pensionärerna har tillgång till efter boendekostnaderna med 3-5 procent sedan år 2016.

Äldreråden som organisation

Då äldreomsorgslagen bereddes, i november 2012, frågade Kommunförbundet om läget i äldreråden i Finland genom en förfrågan till de 320 kommunerna i Fastlandsfinland. 91 procent av kommunerna på fastlandet hade ett eget eller tillsammans med andra kommuner äldreråd eller äldre- och handikappråd.

I slutet av 2012 fanns det 225 äldreråd och 50 sammanslagna äldre- och handikappråd. 29 kommuner hade varken äldreråd eller handikapp- och äldreråd.

Det fanns alltså i regel äldreråd redan innan äldreomsorgslagen trädde i kraft i juli 2013. Lagen förpliktade kommunerna att inrätta äldreråd senast från början av 2014. Pensionärsorganisationerna är representerade i så gott som alla äldreråd.

Pensionisternas Centralförbund kartlade vid årsskiftet 2016 sina medlemmars åsikter om äldrerådets verksamhet, dess innehåll och läge samt framtidsutsikterna. Resultatet av enkäten motsvarade i regel resultatet av Kommunförbundets förfrågan.

Tryggandet av äldrerådets verksamhet och de ekonomiska förutsättningarna för dem kräver utveckling. Trots att den största delen av medlemmarna fick mötesarvode och det fanns anslag för äldrerådet i kommunens budget, upplevde 40 procent av dem som svarade att det inte finns tillräckliga verksamhetsförutsättningar.

Äldrerådets grundläggande uppgift

Grundpelarna för ett gott liv för gamla människor är en trygg miljö, nära människor, vänner, grannar samt service som är lättillgänglig. Dessa frågor och åtgärder kring dem borde finnas på agendan för varje äldreråd.

Äldreråden är ett påverkningssorgan i kommunen. Uppgiftsfältet är omfattande och det fungerar regionalt på många sätt. Kommunen bör ge äldrerådet möjlighet att påverka planeringen, beredningen och uppföljningen

av verksamheten inom kommunens olika enheter då detta har betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, deltagande, livsmiljö, boende, motion eller dagliga verksamhet eller med tanke på den service de äldre behöver.

Sådana saker är sådant som påverkar den äldres vardag dvs. till exempel dagliga liv, boende, hälsotjänster och andra ärenden, såsom tillgång till att sköta butiksärenden och frågor om var affärerna finns, men också frågor kring trafik och kultur bör finnas på äldrerådets agenda.

Äldrerådets grundläggande uppgift är att påverka kommunens verksamhet

- i planeringen
- beredningen
- producerandet och
- uppföljningen av frågor som har betydelse för den äldre befolkningens
  - välmående
  - deltagande
  - livsmiljö
  - boende
  - rörelse
  - möjligheter att klara av daglig verksamhet eller
  - med tanke på de tjänster de behöver.

Inrättande av äldreråd

Kommunstyrelsen bör inrätta ett äldreråd för att trygga den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka. Den bör sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar.

Äldrerådet kan vara gemensamt för flera kommuner, men rekommendationen är att man inte slår ihop äldrerådet och handikapprådet. PIO rf har skickat ett brev till kommunerna där det uppmanar kommun-/stadsstyrelsen att tillsätta medlemmar i äldrerådet bland medlemmarna i PIOs pensionsorganisationer.

Sammansättande av äldreråd

Ett bra äldreråd har en av kommunstyrelsen tillsatt sammansättning med företrädare för de pensions- och seniororganisationer som har verksamhet inom kommunen samt av kommunala tjänsteinnehavare. För att äldrerådet ska fungera är det viktigt att alla aktörer förbinder sig till dess verksamhet och utvecklandet av den.

Uppdragen som ordförande och sekreterare för rådet förutsätter att personerna är insatta i och lojala med de äldres angelägenheter i kommunen. Kommun- och stadsstyrelsen beslutar om ordförande och vice ordförande samt utser sekreterare. Det är ofta en kommunal tjänsteman som fungerar som sekreterare.

Medlemmarna i äldreråden har ofta en ersättare för att trygga en smidig och kontinuerlig verksamhet. Ett gott samarbete mellan aktörerna tryggar informationsgången och en smidig verksamhet. Det är bra att rådet träffar kommunens experter inom sitt område.

Kommun- eller stadsstyrelsen tillsätter äldrerådet för sin mandatperiod på två år. Oftast fortsätter mandatet de följande två åren. På det sättet blir äldrerådets mandatperiod en fullmäktigeperiod (fyra år), vilket bidrar till att trygga att verksamheten är långsiktig och kontinuerlig.

Äldrerådet bör garanteras möjligheter till tillräckliga och nödvändiga träffar, utvecklingsarbete, påverkan och synlighet.

Äldrerådets verksamhet förutsätter gott samarbete och partnerskap med många aktörer. De är bl.a. kommunens pensionärer, organisationer (pensionärs-, patient- och handikapporganisationer), kommunens beslutsfattare och tjänstemän samt andra eventuella samarbetspartner och aktörer såsom församlingen, läroinrättningar, medborgarinstitutet och företagare.

Plan som ram för hur den äldre befolkningen ska stödjas

Kommunen gör upp en plan över sina åtgärder för att stödja den äldre befolkningens välfärd, hälsa, handlingsförmåga och funktioner på egen hand samt för att arrangera och utveckla de tjänster och den närståendevård som äldre personer behöver. Äldrerådet är med och bereder planen.

I planen ska åtgärder som främjar boende hemma och rehabilitering betonas. Planen ska göras upp som en del av kommunens strategiska planering. Planen innehåller en bedömning av den äldre befolkningens välbefinnande, kvantiteten och kvaliteten på den service som erbjuds den äldre befolkningen samt faktorer som påverkar den äldre befolkningens behov av service.

Mål som bör definieras i planen

- för att stödja den äldre befolkningens välbefinnande, hälsa, funktionsförmåga och förmåga att klara sig på egen hand
- för att utveckla mängden av och kvaliteten på de tjänster som erbjuds den äldre befolkningen.

Dessutom definieras åtgärder, resurser, behovet av samarbete och ansvar med olika aktörer för att målen ska förverkligas.

Kommunfullmäktige godkänner planen och den ska justeras varje fullmäktigeperiod.

Äldreråden ska delta i bedömningen av servicens tillräcklighet och kvalitet. Det organ som svarar för kommunens socialvård ska årligen bedöma om den äldre befolkningens behov av socialtjänster är tillräcklig och kvaliteten på dem. För att göra bedömningen ska man regelbundet samla in feedback av användarna, deras anhöriga och närstående samt kommunens personal.

Dessutom ska kommunen samla in uppgifter om de ekonomiska resurser som används för tjänsterna samt mängden personal och dess utbildning. I bedömningen ska man också beakta de anmärkningar socialombudsmannen ger i sin årliga utredning. Det är viktigt att de äldre utöver socialombudsmannen också får en äldreombudsman som stöd.

Äldreombudsmannens ställning och avgiftsfria tjänster bör bli en del av de kommande landskapens verksamhet. Här är äldrerådets aktiva verksamhet och påverkan betydelsefulla.

Hur fungerar äldrerådet

Äldrerådets viktiga uppgift är att påverka den äldre befolkningens vardag och livskvalitet inom sitt område. En betydelsefull verksamhetsform är att göra förslag, ta initiativ och ge utlåtanden. Att påverka beslutsfattandet är också en viktig uppgift enligt PCFs enkät om äldreråden.

Det är betydelsefullt att göra äldrerådets verksamhet synlig och öka dess påverkan samt att förstärka rådets aktivitet och verksamhetsförutsättningar.

Äldrerådets verksamhets vardag är planering av olika evenemang och att delta i organiseringen av dem. Det är vanligt att råden påverkar och deltar i utvecklandet av boende, trafik och miljö.

Andra exempel är utlåtanden om och ställningstaganden till stadens beslutsfattande om till exempel kollektivtrafiken, tillgången till möteslokaler eller hälsovårdstjänster och förespråkande utlåtanden om införandet av servicesedlar för boende i servicehus.

Deltagande i utvecklingsprojekt samt i utvecklandet av välbefinnande och hälsa samt social- och hälsovårdstjänster tar fram den äldre befolkningens synpunkter, behov och önskemål. Rådet bör bland annat fästa uppmärksamhet vid tryggheten av de äldres utkomst, förebyggande hälsovård, täckande hemvård, kvalitativ skötsel av sjukdomar och deltagande terminalvård. Respekterande av åldringarnas vilja och att följa viljan bör vara en stark ledtråd i verksamheten.

Boende, trafik och miljö samt hobby- och kulturverksamhet är centrala områden som äldreråden intresserar sig för i sin verksamhet. Bland annat stödjande av mångsidigt boende hemma, men också förebyggande och eliminering av ensamhet är betydelsefulla.

Äldreråden bör också vara med och stödja inlärning av ny kunskap och förmåga för de äldre och därmed med och stärka deras deltagande i ett Finland som blir allt mer digitaliserat.

Förbättrad motion, kultur och vardag ökar den äldre befolkningens välbefinnande och upprätthåller och främjar handlingsförmågan.

Planering av verksamheten

En handlingsplan hjälper äldrerådet att handla och utvecklas målmedvetet.

I reglementet fastställs

- äldrerådets lagstadgade och eventuella andra uppgifter
- antalet medlemmar
- verksamhetsperiod
- val av ordförande, om denna inte utsetts i samband med att rådet inrättades
- skötsel av uppgiften som sekreterare, om detta inte skett i samband med inrättandet
- göra upp handlingsplan och verksamhetsberättelse
- budget dvs. handlingsplan för det anslag kommunen beviljat och bokslut

Överenskommelse om ansvarsområden och arbetsfördelning

Kommunstyrelsen väljer ordförande för äldrerådet eller så gör rådet det själv, om det inte skedde vid inrättandet. Ordföranden ansvarar för informationsgången till stadens förvaltning. Målet bör vara att frågor tas upp så tidigt som möjligt dvs. framförhållning. Till exempel att verka för att uppgiften som äldreombudsman i landskapet tas upp redan i samband med beredningen av landskapsreformen.

Viktiga samarbetspartner för äldrerådet är kommunens socialväsande, hälsovård, tekniska verk och bildningsväsande samt bl.a. medborgarinstitut, församlingar, idrottsföreningar och pensionärsorganisationer.

Man avtalar om äldrerådets arbetsfördelning enligt ansvarsområden. Varje medlem i äldrerådet ska ha ett eget ansvarsområde till exempel enligt typ nämndfadder. De regionala skillnaderna bör beaktas. Det är viktigt att upprätthålla relationer till organisationerna.

Äldrerådet kopplar sin verksamhet till kommunens strategi. Det är också viktigt att de kommunala äldreråden har en nära kontakt med de kommande äldreråden i landskapen bl.a. med tanke på uppföljningen och koordineringen av den förebyggande verksamheten.

De grundläggande verksamhetsförutsättningarna

Kommunen och det kommande landskapet tillhandahåller möteslokal, sköter om arrangemangen kring mötena, svarar för de kostnader mötena föranleder och ger vid behov hjälp med beredningen av mötesärenden samt med sekreterare för mötena.

Kommunerna bör ha ett separat anslag i sin budget för äldrerådets verksamhet. Kommunen bör årligen bedöma hur stort anslaget är och hur det ska riktas. Tryggandet av finansieringen förstärker, förbinder och gör äldrerådets verksamhet smidigare. Det är motiverat att betala mötesarvode och det är viktigt att det fastslås då äldrerådet inrättas och allra senast då mandatperioden börjar.

Hur påverka i kommunen, landskapet och med beslutsfattarna

Det är viktigt att skapa goda samarbetsrelationer med aktörerna inom regionen. Målet är att för äldrerådet skapa klara och smidiga samarbetsrelationer med kommunen, förvaltningen och beslutsfattarna, vilket gör den reella påverkan klar och lätt och den också förverkligas.

Det är viktigt att satsa på smidigt samarbete och informationsgång mellan äldrerådet och aktörerna för att påverkningsarbetet ska lyckas. Det är betydelsefullt att skapa och komma överens om bestående praxis och samarbets sätt. Med hjälp av dem är det lätt att upprätthålla regelbundna och smidiga kontakter.

Det är viktigt att äldrerådet får information redan i beredningsskedet då man planerar åtgärder eller tjänster som gäller de äldre. Å andra sidan kan äldrerådet enkelt föra fram missförhållanden och förslag till korrigeringar om kommande ärenden till kommunens aktörer.

Tryggad informationsgång

Äldrerådet bör använda resurser för att göra sin verksamhet känd bland kommuninvånarna. På det sättet garanterar man att resultatet av verksamheten kommer till invånarnas kännedom och de kan använda dem.

Äldrerådet bör informera aktivt om sin egen verksamhet. Informationsgången till äldrerådet måste också tryggas, liksom att äldrerådet och dess medlemmar kan nås.

Informationen kan genomföras med hjälp av lokaltidningarna, webbsidor och informationsblad. Det lönar sig till exempel att arrangera informationsträffar av olika slag beroende på ärende. En utmaning i vardagen är att hitta information, huvudsakligen på webben.

Ett av de centrala målen för Sipiläs regering är att främja och införa digitalisering också i myndighetsverksamheten, såsom i förmedlingen av officiella brev och dokument. Det finns en risk att äldre som inte använder sig av internet inte jämlikt kan delta i samhället och slås ut.

Statistikcentralen uppger (Undersökning av befolkningens användning av informations- och kommunikationsteknik 2015) att det finns omkring en halv miljon finländare över 65 som aldrig har använt internet. Av personerna mellan 74 och 89 år hade 65 procent (= cirka 320 000 personer) aldrig använt internet. En lite mindre mängd eller omkring 25 procent (161 000 personer) mellan 65 och 74 år hade enligt undersökningen aldrig använt internet.

Regeringen beslöt i september 2016 som en del av lagberedningen av spetsprojektet om digitaliseringen av de offentliga tjänsterna att förplikta medborgarna att öppna en digital postlåda år 2018. Finansministeriet beslöt i samband med detta att kundtjänsterna på lagnivå tryggas på andra sätt för dem, som inte kan använda elektroniska tjänster.

En betydelsefull faktor för att trygga deltagande är att försäkra att det finns tillgång till och att de äldre kan få information. Detta är något som äldrerådet för egen del kan stödja.

Kommunikationen bör vara mångsidig och utnyttja alla möjliga kanaler. Samtidigt bör man trygga tillgången till information och möjligheter att kommunicera också för dem som inte har möjlighet att sköta ärenden via nättjänster.

Informationsmaterialet bör vara lättläsligt och också gå att läsa för synsvaga. Kommunen bör ge också äldrerådet tillgång till den resurs kommunikationsexpertisen har. Bara på det sättet kan vi garantera produktion och förmedling av information till de äldre kommuninvånarna.

Nätverk för äldreråden

Det är bra om äldrerådet har samarbete också med andra äldreråd. På det sättet kan alla använda goda handlingsmodeller och praxis. Å andra sidan är det möjligt att undvika att köra på grund i verksamheten när man byter information och erfarenheter.

Intressegrupper och kontaktpersoner

Kommunen	– Kommunstyrelsen (Välbefinnandeberättelser) – Fullmäktigegrupperna – Nämnderna – Beredande tjänstemän – Serviceproducenter (bl.a. social- och hälsovårdstjänster, vård- och omsorgstjänster)
Den tredje sektorn	– Patientorganisationer och lokala föreningar – Veteranorganisationer – Pensionärsorganisationer => lokalt samarbete – Handikapp- och ungdomsfullmäktige – Idrottsföreningar – Instanser som företräder minoriteter
Övriga	– Röda Korset – Instanser som erbjuder kultur – De traditionella och sociala medierna – Regionens läroinrättningar och skolor – Daghem och -klubbar – Räddningsväsendet – Polisen – Byaföreningarna i kommuner, egnahemsföreningar i städer

Sagt på PCFs Äldrerådsdagar i december 2016

”

*Det är härligt, när man blir äldre.
Förståelsen blir djupare,
man ser alla samband.
Man kan berätta med erfarenhetens
djupa röst verkliga berättelser
ur livet.
Man kan säga att man lärt sig
av sina erfarenheter.
Livet blir bara intressantare och
man ser värdet i allt.
Kärleksbegreppet utvidgas så att det
varken har väggar eller tak.*

En äldre människas bön

Herre, du vet bättre än jag själv att åren går och att man en dag är gammal.

Befria mig från min ovana att tro att jag måste säga något om allting vid varje tillfälle.

Befria mig från min vettlösa vilja att alltid ordna upp alla mänskors saker/angelägenheter.

Gör mig förnuftig, men inte dyster; hjälpsam, men inte till en som kommenderar allt och alla. Jag vet att det en gång för alla är illa för mitt stora visdomsförråd att jag inte använder det – med du vet, Herre, att jag vill ha några vänner innan mina levnads dagar är slut.

Befria mig från att oupphörligen berätta detaljer – ge mig vingar, så jag kommer till sakens kärna.

Stäng mina läppar så att jag inte klagat över krämpor och värk – de ökar hela tiden och min iver att berätta om dem blir större ju mer åren går.

Jag vågar inte be om så mycket välvilja att jag kunde njuta av andras berättelser, men hjälp mig att lyssna på dem tålmodigt. Jag vågar inte be om att få bättre minne, men jag ber om ökad ödmjukhet och mindre säkerhet, när mitt minne inte stämmer överens med andras.

Lär mig den strålande läxan att jag kanske någon gång kan ha fel. Låt mig vara måttlig i allt – jag vill inte vara ett helgon, för en del av dem är mycket besvärliga och det är tungt att leva med dem – men en sur gammal mänska är ett mästerverk av djävulen.

Ge mig ögon, som ser det goda på oväntade ställen och låt mig märka förmågor i människor, som man inte tror har dem. Låt mig vara osjälvisk, så att jag också kan säga det till dem.

– Text från 1600-talet

LAGAR SOM STYR VERKSAMHETEN

Lagar som styr äldrerådets verksamhet är Lagen om stödande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre dvs. den s.k. **äldreomsorgslagen** (980/2012) och dess paragrafer Plan för att stödja den äldre befolkningen (§ 5) och Utvärdering av servicens tillräcklighet och kvalitet (§ 6). Dessutom ska det organ som svarar för kommunens socialvård årligen bedöma om de socialtjänster de äldre behöver är tillräckliga och av god kvalitet.

För utvärderingen av servicens kvalitet och tillräcklighet ska kommunen regelbundet inhämta synpunkter från dem som anlitar servicen och från deras anhöriga och närstående samt från de anställda i kommunen. Dessutom ska kommunen sammanställa information om de ekonomiska resurser som har använts för servicen och om antalet anställda och deras utbildning. I utvärderingen ska också de iakttagelser beaktas som har framförts i socialombudsmannens årliga redogörelse.

I **kommunallagen** (410/2015) tar man fram invånarnas möjlighet att delta och påverka (§ 22) i kommunen. Lagen tar upp fullmäktiges skyldighet att sörja för mångsidiga och effektiva möjligheter att delta. Det kan till exempel ske genom olika former av hörande och genom att samla in invånarnas åsikter. Lagen gäller också inrättande av äldreråd och kommunens skyldighet att sörja för äldrerådets verksamhetsförutsättningar (§ 27). Äldrerådet ska ges möjlighet att påverka planering, beredning och uppföljning inom olika kommunala verksamheter i frågor som är av betydelse för den äldre befolkningens välfärd, hälsa, delaktighet, livsmiljö, boende, rörlighet eller möjligheter att klara de dagliga funktionerna eller med tanke på den service som den äldre befolkningen behöver.

Beredningen av landskapsreformen pågår fortfarande när denna guide skrivs. I **utkastet till** landskapslag (regeringsproposition 15/2017) stadgas om landskapets invånares möjligheter att delta och påverka landskapets verksamhet. Dessutom förutsätts att landskapet inrättar påverkansorgan (§ 26) bl.a. äldreråd för att trygga den äldre befolkningens möjligheter att delta och påverka. Medlemmarna i påverkansorganen bör väljas bland

medlemmarna i motsvarande påverkansorgan i kommunerna så att minst en representant från varje organ väljs. Landskapsstyrelsen bör sörja för ovan avsedda organs verksamhetsförutsättningar.

Äldrerådet bör ges möjlighet att påverka landskapets planering, beredning, genomförande och uppföljning i ärenden som har eller som påverkansorganet bedömer att har betydelse med tanke på barnens och ungdomarnas, den äldre befolkningens eller de handikappades behov och påverkansorganen bör tas med i utvecklandet av deltagande och hörande i landskapet.

ULLA WALLINSALO

KÄLLOR OCH MER INFORMATION

- Vanhusneuvosto-opas, Sitra och PIO, red. Jani Latvalahti, Helsingfors 2015
- Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen, deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Suomen Kuntaliitto, 2011.
- Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas, JukkaPekka Rantakokko JP, Lehtinen T., Lundström I., Kenni M. Kuntaliitto 2009.
- Kuntaliiton julkaisusarja nro 04.2017. Vanhusneuvosto osallistuu ja vaikuttaa. På svenska har Kommunförbundet vissa uppgifter om äldreråden på <https://www.kommunforbundet.fi/sakkunnigtjanster/social-och-halsovard/aldrerad>
- Pensionsåldern inom arbetspensionssystemet i Finland, Jari Kannisto, Statistik från Pensionskyddscentralen 04/2017.
- http://vm.fi/artikkeli//asset_publisher/ministerivehvilainenkutsuu-jarjestotneuvonpitoonsahkoisistapalveluista
- Statistikcentralen, m.fl. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html
- Äldrerådsdagarna 12–16.12.2016
- www.tilastokeskus.fi (Statistikcentralen), www.findikaattori.fi, www.elaketurvakeskus.fi (Pensionskyddscentralen)
- Kommunallagen § 22, § 27 (410/2015)
- Lag om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre, den s.k. äldreomsorgslagen § 5, § 6, § 11 (980/2012, 11§ 2015/416)
- Utkast till landskapslag § 23, § 26 (15/2017) =Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse <http://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2017/20170015.pdf>
- Kvalitetsrekommendation för att trygga ett bra åldrande och förbättra servicen 2017–2019. Social- och hälsovårdsministeriets publikation 2017:6
- Ikäihmisen ja sähköinen asiointi, miten saadaan kaikki mukaan? Vanhus ja lähimmäispalvelun liitto ry Valli ja Ikäteknologiakeskus, 2016
- Vanhusneuvostot vapaaehtoistyön asialla vinkkivihko. Valtaa vanhuus verkosto ympäristöministeriön tuella. Joulukuu 2016.
- Äldrerådens roll och påverkansmöjligheter i utvecklingen av äldres boende och livsmiljö. Programmet för att förbättra äldres boende 2013-2017, arbetspapper 1/2017, Miljöministeriet, 5.4.2017.

Tarja Pajunen
socialpolitisk sakkunnig
040 574 7515
tarja.pajunen@elakkeensaajat.fi

**Eläkkeensaajien
Keskusliitto EKL ry**

Pensionstagarnas Centralförbund PCF rf

www.elakkeensaajat.fi